

šlo o lásku jeho kamaráda. Píše: „Ta Labutinka, která snad zase vypadá komicky, je láska mého kamaráda, kterou mi vykládal — jinak vždy zamklý a nesdílný, když pozdní noc v hospodě mu otevřela srdce. A je to půl špatného básníka a já jsem hleděl zachytnout spád jeho řeči veršem — — —“

Listy Petra Bezruče Janu Hérbenovi jsou základní pramen pro osvětlení básnickovy tvorby. Jednoznačně dokládají, že není přípustno klást rovnítko mezi datum odeslání Bezručovy básně a mezi datum jejího vzniku, potvrzují názor, že Vladimír Vašek psal básně české i německé za pobytu v Místku, a ukazují, že svědectví Petra Bezruče, pokud jde o jeho vztahy k ženám, nemohou být považována za bernou minci — jsou to stylizace, ne-li přímo vědomé zametání stop, kamuflování zvědavých čtenářů.

Artur Závodský

Giuseppe Dell'Agata, Cesare G. De Michelis, Pietro Marchesani:

D'Annunzio nelle culture dei paesi slavi. Marsilio Editori, Venezia 1979, 250 stran.

Sborník je výsledkem čtyřleté práce malého slavistického týmu, vedeného třemi uvedenými autory. Výzkum je zaměřen v podstatě na recepci, kritiku a interpretaci D'Annunziova literárního díla v slovanských zemích. Jak autoři explicitně uvádějí v předmluvě, postava a dílo velkého představitele italské dekadence nebyly primárním motivem stojícím u zrodu knihy: autorům šlo především o srovnávací výzkum (historicko-chronologický a literárně estetický) zaměřený na vliv dekadence jako uměleckého směru v slovanských zemích. Volba D'Annunzia byla logickým dořešením potřeby najít společného jmenovatele, který by se mohl stát jak výchozím bodem práce (jde o tým složený výhradně z italských slavistů), tak i konkrétním předpokladem pro porovnání rozdílných historicko-kulturních kontextů jednotlivých slovanských oblastí. Postava D'Annunzia měla tedy být podle záměru autorů jen úvodem do širší tematiky týkající se kultury slovanských národů v období všeobecné krize buržoazie.

Slovník obsahuje jedenáct studií a bohatý bibliografický materiál. Cesare De Michelis je autorem první studie *D'Annunzio v ruské kultuře*. V souladu s celkovou koncepcí sborníku zkoumá dannunziovský mýtus jako součást dějin ruské dekadence. Zachycuje především období 1889–1915. Díla, osudy i názory významných umělců, překladatelů nebo teoretiků ruského modernismu (např. Ivanov, Baltrušajtis, Brjusov, Lunačarskij, Serov, Bakst, Dobužinskij, Bilibin) jsou autorem nahlíženy ze zorného úhlu vyčtené problematiky. Konkrétně se pak Baltrušajtisovými překlady D'Annunziova díla zabývá Michele Colucci ve studii *Baltrušajtis a D'Annunzio*. Ruské kultuře na přelomu století jsou věnovány i další dvě stati: Tamara Bajkova Poggi studuje vliv dannunziovského divadla na uměleckou formaci režiséra Nikolaje Evreinova (*Francesca da Rimini v režii tvůrce nového typu monodramatu*) a Anjuta Maver Lo Gatto podrobuje rozboru dopisy Lva Samojloviče Baksta italskému umělci z let 1910–1913, kdy Bakst připravoval výpravu dvou D'Annunziových dramát pro pařížský Théâtre Châtelet (*K osmi dopisům Lva Baksta Gabrieli D'Annunziovi a k pařížskému nastudování Umučení Svatého Sebestiána a Pisanelly*). Studie postihuje význam spolupráce obou umělců a evokuje i něco z atmosféry tvůrčí práce oněch let.

Následující dvě studie se týkají problematiky bohemistické. Zajímavá a v podstatě vyčerpávající stať Aleny Wildové - Tosi *D'Annunzio v české kultuře* zkoumá připravenost a adaptabilitu českého prostředí na podněty přicházející do Čech s díly italského spisovatele. Autorka sleduje osudy D'Annunzia u nás podle literárních oblastí a žánrů. Pokud jde o poezii, její stať je i jakýmsi příspěvkem k hodnocení J. Vrchlického jako překladatele. Zaujme zde zejména srovnání jeho různých překladů z italštiny publikovaných ve třech antologiích cizích básníků (z let 1886, 1894 a 1907). Wildová-Tosi pochopitelně neuslňuje o žádnou hloubkovou analýzu kvality překladů, přesto nám však její poznámky nabídnou obraz Vrchlického, který se s postupem času přesně přidržoval jen metrického a rýmového schématu originálu, ale dopřál si stále větší volnost v přetlumočení D'Annunziova básnického světa, takže ve svých překladech přidával vlastní slova, dokonce celé verše, které pak pochopitelně

někdy zkrslují nebo přímo zatemňují smysl původního textu. D'Annunzio měl ovšem daleko největší ohlas jako prozaik, a právě způsob uvádění jeho románů do Čech je v lecčems typický pro celou atmosféru kulturního života té doby. Jak Wildová-Tosi konstatuje, *Triumf smrti* (jenž byl v Itálii vydán poprvé r. 1894) vyšel v českém překladu r. 1896, zatímco první německý překlad byl publikován v Berlíně až o tři roky později. Explicitní poznámka překladatele, že pracoval s italským originálem, není bez významu: v devadesátých letech přestala němčina fungovat jako klíč a prostředník k cizím literaturám, překladatelé užívali originálů, takže česká vydání překladů přestala chronologicky následovat edice německé. (Někdy byla pohotovost českého překladatele i vydavatele obdivuhodná; tak román *Forse che sí, forse che no* vyšel u Vilímka r. 1910, ve stejném roce jako italský originál.) Druhým aspektem literárního života na přelomu století, který podmiňoval úspěch D'Annunzia v Čechách a na Moravě, byl neobyčejně výrazný kvantitativní růst překladů z cizích literatur. Wildová-Tosi komentuje tento jev (odvolává se na F. X. Šaldu, který nesl velmi těžce disproporcii mezi množstvím překladů a skromnějším počtem českých novinek) a vysvětluje v jeho kontextu i české vydání 28 děl Gabriele D'Annunzia v období do první světové války. Autorka studie popisuje i způsob, jakým vydavatelé razili D'Annunzioví v Čechách cestu: cituje laciná reklamní hesla, tištěná např. v Humoristických listech, obracejících se především na maloburžoazní vrstvy obyvatelstva. Pokud jde o překladatele, vyzdvihuje mezi nimi Marii Votrubovou-Haunerovou, celoživotní neúnavnou propagátorku literárního díla italského spisovatele. Právě tato překladatelka se pokusila podnitit nové souborné vydání literárního díla D'Annunzia v ČR (od r. 1929 u nakladatele Růžičky), akce však skončila naprostým neúspěchem (vyšel jen jeden svazek), který Wildová-Tosi vysvětluje jak vyhraněným politickým smýšlením v protidannunziovském a dokonce protitalském duchu, tak i finančním krachem podmíněným hospodářskou krizí. V oddíle věnovaném divadlu sleduje pak autorka v podstatě sporadickou přítomnost D'Annunzia na českých a moravských scénách (jedině *Gloconda* se dožila řady nastudování), shrnuje kritické ohlasy a věnuje pozornost i hereckému obsazení některých představení.

Druhá bohemistická studie je z pera Sergia Corduase (*D'Annunziův Animal triste: srovnání textu a českého překladu*). Autor usiluje o komentář a o hloubkovou analýzu překladatelské techniky, které bylo užito A. Procházkou a V. Dykem při převodu jediné samostatné D'Annunziovovy sbírky, jež vyšla v českém překladu. Jeho stať je kromě toho příspěvkem k obecnějším otázkám souvisejícím s uměleckým překladem. Teoreticky vychází z prací J. Levého, soustřeďuje se na problematiku tzv. věrnosti překladu vzhledem k originálu, a to v závislosti na rozhodnutí překladatele užít nebo neužít stejné metrické, strofické i rýmové schéma jako autor převážené básně. Corduas provádí nejprve formální popis sonetů v originále a v českém překladu (zaznamenává počet slabik, rým a typ strofy) a toto srovnání statisticky vyčísľuje. V druhé etapě se pak soustřeďuje na detailní zjištění sémantických nepřesností přítomných v překladu. Takto empiricky potvrzuje, že uvedení překladatelé pracovali v době, která jednoznačně preferovala formu před obsahem, a že relativně nejdokonalějšího výsledku bylo dosaženo tam, kde nebyla porušena rovnováha mezi potřebou zachovat formální schéma užité v originále a mezi snahou převést co nej přesněji sémantickou strukturu překládané básně. Corduasova analýza je zajímavým a pregnantním obrazem tehdejší překladatelské praxe, jeho závěry jsou pak příspěvkem k formulování obecně platných zásad pro různé typy překladatelské práce.

Také polonistika je zastoupena dvěma studiemi. Pietro Marchesani (*Gabriele D'Annunzio v kultuře Mladého Polska*) staví dannunziovský mýtus do středu programových prohlášení modernistů, kteří se v devadesátých letech ustavovali jako Mladé Polsko. V přehledu vývoje zájmu o dílo italského spisovatele zaujme pak zejména oddíl věnovaný divadlu: přítomnost D'Annunzia na tehdejších divadelních scénách v Krakově či Lvově nebyla výrazem přechodného módního zájmu inspirovaného berlínským či vídeňským repertoárem: zdá se, že italský spisovatel našel v polském uměleckém prostředí příznivější a pro recepci připravenější půdu než např. u nás. Konkrétně se pak vývojem sporů a polemik o D'Annunzia zabývá v následující studii Maria Podraza-Kwiatkowska (*Pro a proti. Polští spisovatelé o G. D'Annunzioví*). Mate Zorič sleduje globálně situaci jihoslovanskou (*Přítomnost D'Annunzia v jugoslávských literaturách*), zatímco Giuseppe Pirjavec (*Ivan Cankar a Gabriele D'Annunzio*) zkoumá v kontextu uměleckého i etického vývoje významného slovinského básníka jeho postoje k italskému spisovateli, které se z počátečního

zájmu rychle přeměnily v neúvěru, nesouhlas a posléze i nepřátelství. Autorem poslední studie je pak Giuseppe Dell'Agata (*G. D'Annunzio v bulharské kultuře*).

Svazek uzavírá bohatý bibliografický materiál dokládající přítomnost D'Annunzia v jednotlivých slovanských zemích. Každá národní bibliografie zachycuje většinou souborná vydání překladů, jednotlivá knižní vydání, překlady publikované časopisecky a v antologiích, kritické ohlasy (uspořádané podle ročníků a zpracovávané někdy i denní tisk) a konečně i všechna divadelní nastudování, popř. filmové verze.

Celkově lze sborník hodnotit jako významný a záslužný vydavatelský počín a příspěvek k problematice považované spíše za okrajovou. Z kritických poznámek uveďme nejednotná zpracování všeobecných kapitol o přítomnosti D'Annunzia v kultuře jednotlivých slovanských národů; kdežto Wildová-Tosi se zabývá pouze situací českou a moravskou, nastiňuje Mate Zorić stav v několika literaturách jihoslovanských. Záměr pojímat D'Annunzia jako úvod do širší kulturně historické problematiky, zdůrazněný pořadatel v vstupní části, je realizován jednotlivými autory v různé míře; zde však již hrají svou roli i odlišné kulturní kontexty různých slovanských zemí. D'Annunzia lze myslím mnohem snadněji považovat za prubířský kámen některých tendencí domácí kultury v Polsku než např. u nás. Výrazem těchto nejednotností, popř. obtíží při nalézání jednotných hledisek je podle našeho názoru i nepřítomnost jakéhokoli syntetizujícího závěrečného slova, které by rozhodně bylo na místě. Sborník však přesto vytváří pro srovnání a syntézu velmi dobrý materiálový předpoklad.

Z hlediska slavistického a především bohemistického je na místě vyslovit uznání italským pracovním, která rozhodně patří v zahraničním kontextu ke špičkovým. Svědčí o tom nejenom všestranná připravenost a fundovanost autorů zastoupených ve sborníku, ale koneckonců i ortografická a typografická dokonalost českých jmen, názvů i odkazů, bohužel tak netypická pro publikace pocházející z některých jiných západních zemí.

Ivan Seidl

The First World War in Fiction. A Collection of Critical Essays, edited by Holger Klein. First edition 1976, reprinted (with alterations) 1978. Published by The Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke.

Tematický soubor anglických literárních vědců a kritiků se zabývá ohlasem první světové války ve světovém románu a je zamýšlen jako příspěvek k poznání období od přelomu století po předvečer druhé světové války. Podle pořadatele jsou vysvětlení mají analýzy velkých děl různého původu posloužit provizorně náhradou za syntetický přehled, který se zatím ukázal být úkolem příliš náročným. Po úvodním slově Holgera Kleina následuje 17 výkladů 23 děl. Z válčících mocností jsou zastoupeny Velká Británie, USA, Francie, Itálie, Německo a Rakousko-Uhersko; citelně chybí zejména zastoupení ruské.

Autoři přítomného svazku se tak dalece shodují v tom, že první světová válka změnila naše vidění světa, že zaujímá jedinečné postavení v moderním vědomí. I lidé od literatury byli zpočátku zasaženi obecnou nákazou a změnili se přes noc v uniformní shluk šovinistů ochotných sloužit oficiální ideologii. K vystupňování nacionalistické psychózy přispěli po svém Hofmannsthal i Werfel, Rilke i George, Thomas Mann i Döblin, Dehmel i Hauptmann — zaznamenává W. G. Sebald. Dříve či později se však bitevní pole stává zástupkou širší skutečnosti, mikrokosmem civilizační krize a modelem nového technologického světa. Organizované vyhlazování lidí a ničivý boj s neviditelným nepřitelem dávají historii podobu zlé hry ovládané neosobními silami, které se vymykají kontrole jednotlivce a popírají jeho seberealizaci.

Pro českého čtenáře je středem knihy studie o *Svejkovi* z pera Roberta Pynsenta, bohemisty působícího na Londýnské univerzitě, známého u nás hlavně monografií o J. Zeyerovi a antologií české literatury od obrození po meziválečné období. Ve srovnání s českými interpretacemi poslednější doby, které zdůrazňovaly, čím dobrý český voják přesahuje do obecnější situace dobové a lidské, Pynsent spíše usazuje *Svejka* i *Haška* pevněji v poměrech české literatury a společnosti. Všimá si českých